

SMILER FOLK IKKE MERE I KAM- PUCHEA?

Kommunistisk Arbejderpartis besøg i Kampuchea 1978

Af Peter Frederiksen

I sommeren 1978 blev to danskere inviteret til Kampuchea. De var begge aktive medlemmer af Kommunistisk Arbejderparti (KAP) og skrev efter hjemkomsten med beundring om landets udvikling efter De Røde Khmerers magtovertagelse. Langsomt erkendte de, at deres positive indtryk dækkede over alvorlige misforhold. Besøget i Kampuchea blev begyndelsen til et opgør med Pol Pots styre såvel for de to rejsende som i KAP.

Ganske få udlændinge, og i alt kun tre danskere, fik lov til at besøge Demokratisk Kam-puchea, som Cambodja blev kaldt under Pol Pots ledelse 1975-79. Som ansvarshavende redaktør af Kommunistisk Arbejderpartis ugeavis Arbejderavisen og medlem af KAP's forretningsudvalg blev Peter Bischoff under et ophold i Kina inviteret til Phnom Penh på et ugelangt besøg. Det var i sommeren 1978, kun et halvt år før, at den vietnamesiske invasion stødte Pol Pot og De Røde Khmerer fra magten. Peter Bischoff var leder af den lille delegation, der foruden ham selv bestod af et menigt partimedlem, Arbejderavisens redaktør i Århus og partiets senere formand, Svend Aage Madsen.¹

Den danske delegation var i foråret 1978 blevet inviteret til Kina af Folkets Dagblad, og det var under opholdet i Beijing, at delegationen pludselig modtog en invitation fra De Røde Khmerer. I 1977 havde KAP under et lignende delegationsbesøg i Kina forsøgt at få indrejsetilladelse, men uden held. I løbet af 1978 skete der en vis opblødning i Demokratisk Kampuchreas isolationisme, der medvirkede til, at danskerne fik tilladelse til at besøge landet.²

Delegationsrejsen i Kampuchea varede én uge, fra den 29. juli til den 5. august 1978, og under besøget havde danskerne blandt andet samtaler med "Broder nummer to", partideologen Nuon Chea, og kort inden afrejsen mødte de "Broder nummer et", Pol Pot.

Demokratisk Kampuchea 1975-79

De Røde Khmerer var kommet til magten den 17. april 1975, da de barfodede guerillasoldater i deres sorte pyjamasser og rødterneede tørklæder viklet om hovedet var marcheret ind i Phnom Penh. Mange af dem var kun store børn. Alle steder havde Phnom Penhs indbyggere hilst dem velkommen med jubel og glæde. Efter fem års borgerkrig troede cambodjanerne, at De Røde Khmerer kom med fred og

fremgang; ikke mere krig, sult, nød og elendighed. Få havde forestillet sig det samfund, som Pol Pot og hans medsamsvorne gik i gang med at skabe blot få timer efter, at Røde Khmer-tropperne var marcheret ind i Phnom Penh: Demokratisk Kampuchea som den ultimative, klasseløse bondestat.

Størstedelen af cambodjanerne fandt aldrig ud af, hvem der egentlig regerede landet, for partiledelsen omgav sig med næsten total hemmelighed. Udadtil hed det sig, at Cambodja blev styret af Angkar, det vil sige 'organisationen'. Landet var formelt en republik med præsident, regering og ministerpræsident, men den egentlige magt lå i kommunistpartiets organisation, hvor en lille lukket gruppe mænd og kvinder udgjorde kernen af ledere omkring Pol Pot, det reelle magtcenter i Demokratisk Kampuchea.

Ideologisk byggede Røde Khmer-revolutionen på en blanding af bondekommunisme og stærk nationalisme. Den kommunistiske inspiration kom fra Maos Kina og 'Det store spring fremad', og flere af fireårsplanens elementer var næsten tro kopier af kinesiske fremtidsvisioner. Men khmererne fulgte ellers ikke en konsekvent marxistisk ideologi eller teori.

I tråd med Karl Marx' ideer om arbejderklassen som den eneste klasse i det fremtidige samfund efter revolutionen var det De Røde Khmerers mål at opbygge et pengeløst agrarsamfund med kun én klasse, landarbejdere. Byernes befolkning blev deporteret til landet, hvor de blev tvunget til at arbejde som bønder under betegnelsen "nye folk". Udrensningerne ramte i første omgang alle dem, som havde haft relation til det gamle styre, lige fra risbonden til topembedsmanden.

Under De Røde Khmerers regime døde omkring tre millioner cambodjanere ud af en samlet befolkning på 7-8 millioner. De Røde Khmerer indførte blandt andet love, der forbød de såkaldte cham-muslimer at dyrke deres religion og tale deres sprog, og mange moskeer blev jævnet med jorden. I 1975 levede der ca. 250.000 cham-muslimer i Cambodja. Heraf mistede ca. 100.000 livet under De Røde Khmerers voldelige styre. Chamerne blev

myrdet på grund af deres etniske, religiøse og racemæssige tilhørsforhold, og der var således tale om et egentligt folkemord. Det samme gjorde sig gældende ved den systematiske forfølgelse og udryddelse af det vietnamesiske mindretal. En ikke ubetydelig del af de mange ofre for De Røde Khmerers brutalitet var dog styrets egne folk, der før magtovertagelsen og under den tidlige revolution havde kæmpet som Røde Khmerer.

Udrensningerne ramte bredt og vilkårligt. I 1977 slog De Røde Khmerers firårsplan totalt fejl. I partientret blev det tilskrevet en sabotagehandling, og omfangsrige udrensninger i landdistrikterne blev iværksat. Det utopiske projekt med at omdanne landet til et landbrugssamfund ved at sende alle ud i arbejdsbrigader for at dyrke ris var endt i en katastrofe. Bønderne var udsultede og manglede de mest basale redskaber til at dyrke jorden.

I et tidligere gymnasium i Phnom Penh indrettede De Røde Khmers hemmelige politi Santebal et hemmeligt fængsel med kodenavnet S-21. Fra 1975 til slutningen af 1978 afhørte og torterede Santebal 14.000 fanger i S-21. Ingen fanger blev løsladt fra fængslet, og kun syv blev fundet i live, da vietneserne drev De Røde Khmerer på flugt i januar 1979. I mange af landets pagoder og templer, der stod tomme, efter at religionen var blevet afskaffet, havde de lokale myndigheder indrettet torturfængsler og forhørslokaler.

Sikkerhed var en stor og højt prioriteret opgave i Demokratisk Kampuchea. Næsten hver eneste af landets zoner, regioner og kommuner havde deres eget sikkerhedspoliti med tilhørende tortur- og forhørsfaciliteter og massegravpladser. Titusinder, om ikke hundredtusinder af uskyldige cambodjanere blev under Pol Pot-regimet tortureret og myrdet i lokale fængsler, mens andre blev henrettet på stedet i rismarkerne for små og store forseelser – blandt andet for ikke at have nok hård hud på hænderne; det blev nemlig opfattet som et bevis på, at de ikke arbejdede hårdt nok.

De unge danske maoister

Det var kun Svend Aage Madsen og Peter Bischoff, der tog til Kampuchea, de to øvrige i Kina-delegationen måtte af personlige årsager rejse hjem efter den tre uger lange Kina-rejse.

Peter Bischoff og Svend Aage Madsen var begge i midten af tyverne og begge kommet ind i det maoistiske miljø på deres universitetsstudier i begyndelsen af 1970'erne. Peter Bischoff var i sin gymnasietid anarkist "på den fede måde, ikke på bombemåden",³ men blev på filmvidenskab på Københavns Universitet tiltrukket af det maoistiske miljø og ad den vej sluset ind i det partiforberejede arbejde, der førte til dannelsen af KAP i 1976.⁴

Svend Aage Madsen studerede i begyndelsen af 1970'erne psykologi ved Århus Universitet og blev medlem af KAP i 1976 efter et kort medlemskab af VS. Fra sit psykologistudie husker Svend Aage Madsen i dag de forskellige fagpolitiske grupper, hvor han mere eller mindre tilfældigt havnede i det maoistiske, der tiltalte ham, fordi det var kritisk over for begge supermagter.⁵

De havde begge et indgående kendskab til udviklingen i Kina og havde fulgt udviklingen i Kampuchea og Vietnam som andre politiske aktive på den danske venstrefløj, men besad ikke noget indgående kendskab til forholdene i Indokina.

"Imponerende resultater i opbygning af landet"

KAP havde været positiv over for den kampucheanke revolution, men havde mest hæftet sig ved, at man havde fået "smidt USA-imperialisterne ud" og etableret et selvstændigt Kampuchea. I Arbejderavisens leder i april 1977 understregede partiledelsen, at den kampucheanke revolution havde løst landets akutte fødevareproblem, og "i dag er Kampuchea i hovedsagen selvforsynende med korn".⁶

Som alle andre vidste man heller ikke i KAP særligt meget om, hvad der egentlig foregik i Kampuchea. Man afviste dog alle de

grusomme historier, der cirkulerede i de vestlige medier og som oftest stammede fra amerikanske nyhedsbureauer. Den negative omtale afviste KAP som en hetz, der udelukkende byggede på usande og upålidelige amerikanske kilder, som også hjemlige journalister uden kritisk sans lod trykke i de danske medier, hvor "det tilsyneladende ikke generer borgerlige journalister, at kilder til 'oplysningerne' er uhyre tvivlsomme". Lederen i Arbejderavisen i april 1977 rejste ingen kritiske spørgsmål til den brutalitet, som styret ifølge den vestlige presse havde udvist, og konkluderede, at "vi ser Kampuchreas selvstændighed som et gunstigt udgangspunkt for den revolutionære omformningsproces i landet".⁷ Senere i 1977 bragte Arbejderavisen en anden om endnu mere positiv beskrivelse af Kampuchea under overskriften "Imponerende resultater i opbygningen af landet".⁸ Anledningen til artiklen var Pol Pots besøg i Beijing, hvor han på en pressekonference havde fremlagt imponerende tal for risproduktionen, der var helt ude af trit med de faktiske forhold. Arbejderavisen gengav Pol Pots fremlæggelse af forholdene i landet uden at problematisere det oplagte propagandaelement, der lå i Pol Pots udlægning. Artiklen sluttede med at konkludere: "Alt i alt er der tale om meget imponerende resultater i den kampucheanke revolution".

I forbindelse med treårsdagen for De Røde Khmerers indmarch i Phnom Penh hilste KAP Kampuchreas kommunistiske Parti med "sine varmeste lykønskninger til Kampuchean parti og folk".⁹

KAP og Arbejderavisens holdning til den kampucheanke revolution og landets indre udviklingen byggede på et meget ringe og endimensionalt kildegrundlag, nemlig styrets egne oplysninger, som tilgik partiet gennem blandt andet det officielle kinesiske nyhedsbureau. Det kampucheanke kommunist Parti førte en meget lukket linie over for omverdenen, som på den ene side gav rig mulighed for, at den vestlige presse digtede sine egne historier om, hvad der skete. På den anden side betød det, at de få ting, der kom ud fra cen-

tralt placerede personer i Kampuchea, ukritisk blev videreført af de sekteriske maoistiske miljøer i blandt andet Danmark.

KAP forholdt sig positivt til det kampucheanse samfundsekspertiment, men ønskede med egne øjne at danne sig et indtryk af forholdene i landet. Delegationsbesøget skulle tjene til en større indsigt i, hvad der foregik i Kampuchea, og derved få afdækket, om KAP skulle etablere officielle partiforbindinger med Kampuchreas kommunistiske regering.

På guidet tur i Kampuchea

Lørdag morgen den 29. juli 1978 kl. 8 lettede en Boeing 747 fra Air China med de to danskere, der havde det enorme fly for sig selv. Kun nogle få kinesiske og kampucheanse repræsentanter var med i flyet til Phnom Penh. Efter en time i den mennesketomme og øde lufthavn returnerede flyet igen med kurs mod Beijing. Det var som at blive sat af på en øde ø; det næste fly ud af landet lettede præcis en uge efter.¹⁰

Danskerne blev efter ankomsten til den mennesketomme hovedstad Phnom Penh indkvarteret i det tomme ambassadeområde i en stor villa, der lå ned til Mekongfloden. Området var overvåget af bevæbnede soldater, og danskerne følte, at der hvilede en uhyggelig stemning over stedet. Et af delegationsmedlemmerne husker, at han hurtigt kunne mærke, at han befandt sig i et land, hvor der foregik uvirkelige og radikale ting.¹¹

Hvis man sammenligner KAP-delegationens tur med den tur, som de amerikanske marxist-leninister var på få måneder forinden, ligner de to ture hinanden i indhold og struktur. Begge varede de en uge, og på begge ture var der repræsentanter fra Kampuchreas kommunistiske parti samt adskillige turguides, der var specielt uddannet til at vise grupper af udlændinge rundt. Dog husker Peter Bischoff i dag, at den måde, hvorpå turen blev gennemført, var mere famlende og "amatøragtig" end det, man var vant til fra Kina, hvor alt var tilrettelagt ned til mindste detalje. Da danskerne besøgte Kampuchea, var den praktiske erfaring med

afvikling af delegationsbesøg yderst sparsom, hvilket blandt andet kom til udtryk ved, at programmet for de to danskere blev til lidt efter lidt. Typisk blev de først om morgenen præsenteret for, hvad der skulle ske i løbet af dagen.¹² Også Elizabeth Becker, der besøgte landet som en del af en amerikansk journalistdelegation i december 1978, få uger inden styret faldt, husker, at der var væbnede vagter omkring deres bolig, men at disse først ankom om morgenen, hvor portene stod ulåste, så hun i løbet af natten frit kunne bevæge sig rundt i byen.¹³ Med andre ord var det sikkerhedssystem og den minutiøse planlægning, som de maoistiske danskere kendte fra deres besøg i Kina, bestemt ikke blevet indarbejdet af kampucheanerne. Også danskerne opdagede, at kampucheanerne ikke var så strikse som kineserne, da de frit fik lov at gå rundt i Siem Reap, byen i det nordlige Kampuchea, hvor de berømte Angkor-templer ligger.

Pressekonferencen den 11. august 1978

Umiddelbart inden blad-delegationens rejse til Kina var der i Danmarks Radios TV-Aktuelt blevet sendt en jugoslavisk reportage fra Kampuchea, der bragte de første billeder fra landet siden 1975.¹⁴ Reportagen var ikke kritisk, men tegnede dog et billede af et land, der gennemgik en radikal og ganske voldsom samfundsomvæltning. Udsendelsen viste flere billeder fra det mennesketomme Phnom Penh, der efterlod mange seere med det indtryk, at landet bag de lukkede grænser var på afveje i al hemmelighed. Blandt seerne var flere fra KAP's ledelse, herunder partiformanden Benito Scocozza, der ikke var begejstret for, hvad han så. Da delegationen ankom til København, var formanden blandt dem, der tog imod, foruden TV-avisen og den øvrige presse. Partiformanden ønskede ikke, at de to danske maoister skulle udtale sig om forholdene i landet, før de var blevet diskuteret i partitoppen. Af den grund blev deres udtalelser – herunder til TV-Avisen – kun ganske kortfattede.¹⁵

Ofre for De Røde Khmerer regime. (Foto: Land & Folk/ABA)

Der skulle således gå en uge før partiet indkaldte til en pressekonference, hvor de to rejssende fortalte om deres indtryk og oplevelser i Kampuchea.¹⁶

På pressekonferencen blev det gjort klart, at besøgets varighed og karakter medførte visse begrænsninger, og det blev ligeledes understreget, at

“[...] selvom det var et besøg fra et kommunistisk parti til et andet kommunistisk parti, så er vi ikke af den grund ukritiske. Vi baserer vores forbindelser med andre partier på en selvstændig og kritisk holdning og ikke på blind tillid. Det mener vi er den eneste måde, vi kan udvikle solidariske bånd med Kampuchea på.

Og dette besøg har kun været et første skridt i udviklingen af disse forbindelser. Derfor har vi selv haft mange spørgsmål til de kampucheanke kammerater. Men at vi overhovedet har besøgt Kampuchea skyldes naturligvis, at vi synes, at der er mange positive træk. Især i deres partis faste linie med at forsvare Kampuchreas uafhængighed og suverænitet og ikke lade sig underlægge eller indlemme af nogle andre. Og deres meget selvstændige kurs i mange spørgsmål, hvor de ønsker at støtte sig på deres egne kræfter.”¹⁷

Det er svært at forestille sig, at en partidelegation kan udtale sig anderledes, end at den har været kritisk og ikke blinde tilhængere af et fremmed styre. Således vil man kunne finde mange tilsvarende delegationsrapporter fra DKP-rejser til Sovjetunionen eller KAP-rejser til Albanien – venstrefløjens pilgrimme til de socialistiske lande var i egen bevidsthed kritiske iagttagere, om end deres rapporter ofte kun indeholdt positive beretninger om den virkeliggjorte socialisme. Men bemærkningen har givetvis også været et resultat af den diskussion, der har været i partitoppen forud for pressekonferencen

På pressekonferencen fremlagde de to danskere ingen kritiske bemærkninger vedrørende Kampuchreas udvikling. Delegationsdeltagerne var på dette tidlige tidspunkt stadig nærmest euforiske over at have mødt landet og

dets politiske ledere, og de informationer, der blev formidlet til pressen, var rosenrøde og mere baseret på, hvad de havde set, end på en analyse af deres indtryk.

De to danskere gav på pressekonferencen udtryk for, at turen ikke havde været underlagt de kampucheanke værter totale kontrol, hvilket modbevises af interne kampucheanke kilder.¹⁸ “Vi har fået lov til at stoppe, hvor vi ønskede det – og vi har gjort det – og vi har fået lov til at fotografere, hvor vi ville,” sagde den ene af de to danskere på pressekonferencen. Og delegationen berettede om et besøg ved et dæmningsprojekt, der blev gennemført af en massebevægelse:

“Vi kørte i jeep 10 km langs en dæmning, der er blevet bygget under en tidligere massebevægelse, og nåede frem til dens fortsættelse, som hedder “6. januar-kanalen”. 4000 mennesker arbejdede her på en gang. Og skete det under overvågning af bevæbnede soldater, sådan som det har været påstået i den vestlige presse? Overhovedet ikke. Og vi kan fortælle, at på vores 700 km-tur rundt i landet har vi ikke set ét eksempel på tvangsarbejde. Tværtimod har vi oplevet en venlig og smilende og begejstret befolkning.”¹⁹

Som det fremgår af det referat, der blev bragt i Arbejderavisen fra pressekonferencen, blev de internationale forhold og spørgsmålet om, hvorvidt Kampuchea fulgte den kinesiske revolutionsvej, prioriteret højere end, hvilke konsekvenser revolutionen havde for landets befolkning. På den måde videreformidlede de to delegater de kampucheanke magthaveres verdensbillede, hvilket var præcis, hvad de politiske ledere i Kampuchea ønskede.

Artikler i Arbejderavisen

Delegationsrejsen kastede seks artikler af sig i Arbejderavisen, der blev bragt i perioden fra den 23. august til den 1. november 1978.

Arbejderavisen var KAP's officielle avis, der udkom en gang om ugen, og som blev trykt i ca. 8000 eksemplarer. Den blev således solgt til andre end partiets egne cirka 2000

medlemmer.²⁰ Ophavsmanden til artiklerne var Peter Bischoff, der var avisens ansvarshavende redaktør. Den ene af artiklerne, der omhandlede uddannelsespolitikken, var skrevet af Svend Aage Madsen, der var partiets uddannelsesansvarlige i Århus.

Artiklerne i Arbejderavisen havde hver sit tema med det formål at belyse forskellige aspekter af det kampucheanske samfund.²¹ Artikelserien blev skudt i gang med et indlæg, der bar overskriften "Kampuchreas kamp mod vietnamesisk aggression og supermagtskontrol", og som ligger i tæt forlængelse af indholdet på den før omtalte pressekonference. Artiklen analyserer forholdet til den store nabo mod øst og indledes med beretningen om, at der i de danske aviser har været en række skrækhistorier om grænsestridigheder mellem Vietnam og Kampuchea. Artiklens formål er at afklare, hvem der udøver aggression mod hvem, og hvad der historisk ligger bag modsætningsforholdet mellem Vietnam og Kampuchea.

Der tales ukritisk om "befrielsen" i 1975 og "befrielseskrigen" 1970-75, hvilket er genbrug af Pol Pot-styrets ordvalg og retorik, men også begreber, som på dette tidspunkt var en del af KAP's eget vokabularium. Den kampucheanske regerings syn på Vietnam passede fint ind i KAP's egen verdensanalyse af Sovjetunionens aggressive imperialism.²²

De ideologiske briller

Hvis vi sammenligner de få ture, der fandt sted i Kampuchea, og som i dag kan dokumenteres med skriftlige beretninger, ses en høj grad af overensstemmelse med hensyn til det, delegaterne så, og den måde, hvorpå de gengav deres indtryk i artikler efter hjemkomsten.

Ved en sammenligning af de amerikanske kommunisters artikler i The Call (gengivet i Arbejderavisen i juni 1978) og de danske artikler i Arbejderavisen ses det, at begge delegationer så 6. januar-kanalen i Kompong Thom provinsen, kooperativer og folk på arbejde i markerne, templerne i Angkor og mindre fabrikslignende tiltag i Phnom Penh. Ved

at sammenligne artiklerne ses det, at den kampucheanske samfundsomvæltning blev beskrevet i et revolutionsromantisk lys, der byggede på en blanding af egne indtryk og beskrivelser fra den solidaritetslitteratur om Kampuchea, som i slut-halvfjerdserne blev publiceret i det internationale maoistiske miljø. Som dokumentation for f.eks. produktionsforhold holdt hverken de danske eller internationale maoister sig tilbage for ukritisk at gengive de kampucheanske ledes fejlagtige analyser af forholdene i Kampuchea. Inden for det maoistiske miljø var der en del genbrug af informationer, og der var således en indre inert i miljøet, der var med til at fastholde den rosenrøde opfattelse af den socialistiske kampucheanske revolution. Man afviste al kritik af revolutionen, alene fordi kritikken kom fra amerikanske blade og aviser, og af-færdigede den, med, at det var det rene propaganda.

Fra den 350 kilometer lange køretur fra hovedstaden Phnom Penh til provinshovedstaden Siem Reap i det nordlige Kampuchea skriver Peter Bischoff i Arbejderavisen:

"En sen eftermiddags monsun – regnvejrr i tove. Tungt tordenmørkt skydække med rosenrød sprække i horisonten, mens skyllen tager af, og solen går ned. Palmerne over rismarkerne som skarpe silhuetter. Palmer som afsvedne stokke mod himlen med afbombede toppe – Det var det sceneri, vi oplevede, da vi nærmede os provinshovedstaden Siem Reap [...] Men foruden disse dystre mindelser, så bød turen fra Phnom Penh til Siem Reap også på et indtryk af det, der er grundstammen i det nye Kampuchea, landbruget [...] Da vi kørte gennem landbrugsområderne og stoppede rundt omkring for at se kanaler, massebevægelser, bøndernes huse og kooperativer foruden folk i arbejde på markerne, så slog det os, at der ikke som i andre risproducerende lande var myriader af små jordlodder, men derimod ét stort sammenhængende kollektivt overrislet system af rismarker, så langt øjet rakte [...]"

Når man kører igennem landbrugsområderne får man indtryk af et fantastisk tilbagestående landbrug, hvad levevilkårene angår. Her er vir-

kelig tale om en landsektor, som er blevet holdt nede af århundreders undertrykkelse.

Men samtidig vidner overrislingssystemerne og hele organiseringen af kooperativerne om, at produktionsforholdene er totalt forandrede og meget fremskredne. Allerede med de resultater, der er nået indtil nu, står det klart, at massernes initiativ og skaberkraft er frigjort, og at der er fuld fart på udviklingen.”²³

Det var særligt vigtigt for de to danskere at undersøge landbrugssektoren for at kunne sammenligne med udviklingen i Kina.

I dag husker Peter Bischoff, at delegationen på grund af tidspres blev nødt til at aflyse det planlagte besøg i et landbrugskooperativ. Selvom der i artiklen om den kampucheanske landbrugspolitik i Arbejderavisen ikke gives direkte henvisninger til et konkret besøg i et landbrugskooperativ, får man dog som læser det indtryk, at de to danskere med egne øjne havde set og besøgt et kooperativ.²⁴ Artiklen baserer sig i stedet for egne observationer på det internationale maoistiske miljøes syn og vurdering af Kampuchea – der i høj grad baserede sig på den kampucheanske regerings oplysninger.

De samtidige vidnesbyrd fra rejser i Kampuchea understøttede med maoistisk retorik den kampucheanske revolutionens positive og fremadrettede træk. I den sammenhæng accepterede og retfærdiggjorde de to danske rejsende det kommunistiske styre i Kampuchea ud fra den overordnede opfattelse, at befolkningen fik det bedre end før revolutionen i 1975.

I Arbejderavisen skrev Peter Bischoff videre om kooperativerne:

“Kooperativerne er samfundets all-round-grundenheder, som varetager administration, produktion, sociale problemer, uddannelse, kultur, propaganda og det politiske liv. Kooperativet er folke-magtens grundenhed. Kooperativet organiserer produktionen i såvel landbruget som det håndværk, der findes. Det sørger for transport og byttehandel med andre kooperativer og med staten, og det er ansvarlig for den sociale velfærd og for kulturel og politisk uddannelse.

Kooperativet er således ikke blot en landbrugsenhed, men samtidig [en] social, politisk og uddannelsesmæssig institution og kimen til små-industri. Der er altså tale om skridt til at løse modsætningen mellem land og by.

Konkret finder der i kooperativerne fremstilling af tøj sted. Det er kimen til en bomuldsindustri i større målestok senere. Der fremstilles tegl og bygges huse. Der fremstilles landbrugsredskaber, gødning og insektsbekæmpelsesmidler. Der er værksteder til fremstilling af kurve og hatte, hvor især ældre, fysisk svagere, arbejder.

Der er i hvert kooperativ klinikker og et medicinsk center, hvor der fremstilles traditionel medicin. Der findes læger i alle kooperativer, endnu kun med elementære kundskaber. Der er skoler, som køres selv med i snit fire timers undervisning om dagen. Og der er fælles børnepassning.”²⁵

I dag husker Peter Bischoff turen til Kampuchea som et *fieldstudy* i, om kampucheanerne fulgte de nøje anvisninger, som den kinesiske revolution havde lært dem med hensyn til opdeling af jorden. Det var turens primære sigte at undersøge den kampucheanske revolution i forhold til den kinesiske og herfra tage stilling til, om man ønskede at indlede et tættere samarbejde med regeringen i Kampuchea.²⁶

Af samme årsag nedprioriterede man at anvende rejsen til at undersøge, om der blev brugt tvang imod befolkningen. I de referater, der i dag er tilgængelige fra rejsen, ses da heller ikke spørgsmål til dette prekære emne. På den baggrund var turen måske nok en kritisk studie i den kampucheanske revolution, men på grund af den teoretiske maoistiske tilgang blev den kritiske refleksion primært koncentreret om revolutionens landbrugspolitik.

I artiklen om landbrugspolitikken slår de to danskere fast, at omkring 90 pct. af Kampuchreas befolkning er organiseret i kooperativerne, der har gjort op med den store gruppe af “fattigbønder og de lavere middelbønder,” der levede i det gamle samfund. Det nye Kampuchea legitimeres af det tidligere styres brutalitet og uretfærdighed:

Smiler folk ikke mere i Kam- puchea?

**-følg med i
ARBEJDERAVISEN,
der som den eneste
danske avis har besøgt
Kampuchea
efter befrielsen**

I ARBEJDERAVISEN får du en præcis og læstisk kommentar til de vigtigste begivenheder herhjemme og i udlandet. Og du finder selvstændig og opsøgende journalistik, du ikke kan finde andre steder. Øjenvidne-skildringen fra Kampuchea er et eksempel. Interviewet med kinesiske flygtninge fra Vietnam et andet. Den løbende dækning af arbejdskampene et tredje. Følg med hver uge i ARBEJDERAVISEN. Pris pr. nummer 3,00 kr. - Probeabonnement 20,00 kr. for 10 numre ved forudbetaling på giro 6 14 08 07, Arbejderavisen, 1455 K. Enkeltnumre og almindelige abonnementer kan bestilles gennem boghandelen.

“Tidligere betalte fattigbønderne halvdelen af høsten i leje for jorden og 12 pct. i renter om måneden. De havde 1200 kg ris om året til en familie på fem, dvs. 240 kg pr. person. Her skulle både blive til mad, til såsæd og til køb af f.eks. tøj. Ofte måtte de spise vilde planter nogle må-neder om året for at overleve. I dag er der to af-grøder mod tidligere en, ja, nogle steder tre, og der er 312 kg ris pr. person. Her fraregnet ris til staten og til eksport. Desuden findes en lang række kollektive goder i kooperativerne.

Planen for produktionen var i [19]77 at opnå 3 tons ris pr. hektar for en afgrøde og 6 tons for to. Den blev næsten opnået til trods for tørke og oversvømmelse. I [19]78 er tallene henholdsvis 3[?] og 7 tons pr. hektar. Også såsæden er forbedret. Tidligere havde den en vækstcyklus på 5-8 mdr. Nu har 50% af såsæden en cyklus på 3-4 mdr., og man vil øge andelen af denne type endnu mere.”²⁷

De maoistiske bevægelser, herunder KAP, forsøgte at retfærdiggøre den kampucheanske revolution ud fra påstanden om, at befolkningen i landet havde fået det bedre under det kommunistiske styre. Man fortalte, som det også ses i Arbejderavisens artikler, at kampuchearnerne levede under langt bedre forhold, og at bøndernes levevilkår generelt var blevet forbedret i det nye, revolutionære Kampuchea.

Fra ukritisk begejstring til begyndende erkendelse

Svend Aage Madsen husker i dag, at han selv og Peter Bischoff efter hjemkomsten var “høje over det vi så” og fulde af begejstring over det, de havde set i Kampuchea, hvilket understreges i de tre første artikler i Arbejderavisen.²⁸ Denne eufori skyldtes en begejstring over at have været vidne til det lukkede lands radikale revolution og over at have fået lov til at tale med ideologerne bag denne revolution. Men begejstringen skyldtes også, at man netop var kommet fra en tre ugers rejse i Kina under forandring. I 1978 var Deng Xioping kommet tilbage til magten, efter han var blevet udrenset under Kulturrevolutionen. På

deres rejse rundt i Kina havde danskerne set Dongs fire moderniseringer (landbrug, industri, militær og videnskab/teknologi), der i sin tid var formuleret af Zhou Enlai, men som var blevet skrinlagt til fordel for radikalisering og skærpelse af den fortsatte kulturrevolution. Danskerne var på deres rejse vidne til opgøret med kulturrevolutionen, som de politisk var vokset op med, og som de i deres politiske arbejde fortsat bekendte sig til. Nu så de i stedet for massernes frigørelse, Dongs Xiopings frigørelse af økonomien – i 1978 var det en svær kamel at sluge for de to danske kulturrevolutionære forkæmpere. På denne måde kom deres efterfølgende ophold i det radikale bonderevolutionære Kampuchea, der meget mindede om Kina under netop kulturrevolutionen, til at få status af den sande bondesocialisme, der passede ind i en maoists ideologiske ramme.

Der ses dog en afmatning i euforien over den kampucheanske revolution i oktober-november 1978 som et resultat dels af den interne diskussion, der fandt sted i partiets ledende organer i september 1978, dels som en personlig, erkendelsesmæssig udvikling hos de to rejsende.

Den spirende erkendelse af, at der var noget galt med den kampucheanske revolution kommer til udtryk i de sidste tre artikler i Arbejderavisen, der alle slutter med forskellige former for forbehold over for styrets politik. Disse sidste artikler indeholder spæde kritiske kommentarer rettet mod enkelt-elementer i den kampucheanske politik, ikke mod den overordnede linie.

På besøg på den tidligere DUMEX-fabrik

Den erkendelsesmæssige udvikling kommer tydeligst til udtryk i den sidste og afsluttende artikel i serien, der blev bragt i Arbejderavisen i begyndelsen af november 1978 – tre måneder efter hjemkomsten og efter den interne debat, der bidrog til, at KAP ikke optog partiforbindelser med styret i Phnom Penh.

Artiklen handler om den ny arbejderklasse

og tager udgangspunkt i et besøg på den danskejede medicinfabrik DUMEX (Danish United Medical EXport), der blev nationaliseret i 1975.²⁹

“Da vi gik rundt [på medicinalvirksomheden, PF], kom aldersproblemet tæt ind på livet. Der var ældre blandt arbejdsstyrken, men mange var meget unge. Til gengæld var arbejdet bestemt ikke hårdt – slet ikke som arbejdet i rismarker eller på andre fabrikker. Man udnyttede alle nationens kræfter, fik vi at vide. Det hænger sammen med den uhyre pressede situation, som landet står i med et næsten fuldstændigt krigssmædet land, meget få faglærte arbejdere af kampucheansk nationalitet og et enormt behov for genopbygning samtidig med en bitter *forsvarskrig* [min fremhævelse, PF], nu mod Vietnam. Derfor, fortælles det, mobiliseres alle nationens kræfter. Der laves en opdeling af arbejdsstyrken, så ingen overbelastes, men så alles indsats udnyttes.”³⁰

Der er ikke tale om en overordnet ændring i synet på Kampuchea, men artiklen kan ses som et udtryk for, at den mere kritiske interne refleksion er på vej ud gennem Arbejderavisens spalter. Dette understreges af artiklens undren over, hvad der er sket med den gamle arbejderklasse:

“Hvad er der sket med de arbejdere, der arbejdede på centret [medicinalvirksomheden, PF] før befrielsen spurgte vi – De fleste af dem er nu i kooperativerne på landet.

Men hvorfor kunne de gamle arbejdere ikke optrænes til at lave traditionel medicin? Er det fordi de havde forkerte ideologiske synspunkter? – “Det er faktisk et problem at bruge dem. For det første som du sagde: De har de gamle ideer. Men revolutionen ønsker at ændre hele systemet. Disse folk plejede at bo i byen og havde en anden måde at tænke på. Vi lader dem tage til landet for en periode for at forandre sig. Vi ønsker at lave alting på en ny måde”.³¹

Som i artiklen om industripolitikken, der er den fjerde artikel, skrevet i slutningen af sep-

tember, undrer de to danskere sig over den “skridt-for-skridt-politik”, der finder sted i Kampuchea, og som slet ikke harmonerer med den dogmatiske politik, de kendte fra Kina, hvor landbrugs- og industripolitikken var lagt i helt faste rammer. I artiklen om industripolitikken opsummerer Pol Pot, at “vi tager landbruget som den grundlæggende faktor, og vi bruger den kapital, som akkumuleres i landbruget, til at opbygge industrien lidt efter lidt”.³² Som udtryk for en mere reflekterende holdning vurderer artiklen Pol Pots beskrivelse:

“Skal denne linie vurderes, får man indtryk af en politik, der bærer præg af den pressede situation og de akutte behov. Den løser problemerne dagtil-dag, først landbruget, så letindustrien og så sværindustrien. Overhovedet er det vanskeligt at finde en langsigtet formuleret politik udover den mest almene. Fremtiden vil måske vise noget andet, men i øjeblikket synes situationen således løst med ret ensidig vægt på landbrug og i mindre grad på letindustrien, frem for en langsigtet og balanceret politik i forhold til samfundets forskellige sektorer.”³³

Denne undren viser udviklingen i artikelserien i Arbejderavisen. Det skal dog slås fast, at ordvalget i alle Arbejderavisens artikler konsekvent er vendt til fordel for den kampucheanske revolution; der tales således konsekvent om befrielsen, når der menes De Røde Khmers magtovertagelse i april 1975, og der tales konsekvent om Kampuchreas forsvarskrig, når der menes grænsestridighederne med Vietnam.

Smiler folk i Kampuchea?

I forbindelse med artikelserien i Arbejderavisen fremstillede KAP en plakat, som de fleste på venstrefløjen husker den dag i dag. Plakaten forestiller en ung smilende kampucheansk kvinde med et barn i favnen. På plakaten er trykt: “Smiler folk ikke mere i Kampuchea?”.

Billedet er taget under opholdet i Kampuchea, og sammen med den valgte tekst signalerer plakaten et rosenrødt billede af styret,

Fra Arbejderavisen
nr. 16, 1978, s. 4

4 ARBEJDERAVISEN

2 ARBEJDER
AVISEN
I KAMPUCHEA

កម្ពុជា ប្រជាធិបតេយ្យ

Vi bringer her den anden artikel i en serie fra Kampuchea, som Arbejderavisen har besøgt fornylig.

Smiler folk ikke mere?

Evakuering af byer

□□ I denne artikel fra Kampuchea nogle af de spørgsmål op, som har været dansk presse. Det drejer sig om massakrer og tvangsarbejde og om af byerne.

KAP hilser Kampuchreas Kommunistiske Parti

I anledning af 3-årsdagen for Kampuchreas befrielse, den 17. april, har Kommunistisk Arbejderparti sendt følgende hilsen til Kampuchreas Kommunistiske Parti.

Kære kammerater

I anledning af 3-årsdagen for Kampuchreas befrielse udtrykker Arbejderpartiet sine varmeste lykønskninger til Kampuchreas kommunistiske Parti og var en vigtig begivenhed i den verdensomspændende kamp mod imperialismen, især mod de to supermagter.

Kampuchreas folks haltemodige virksomde kamp under ledelse af Kampuchreas Kommunistiske Parti og var en vigtig begivenhed i den verdensomspændende kamp mod imperialismen, især mod de to supermagter.

Vi ønsker jer succes i jeres kamp for at opbygge et nyt, demokratisk Kampuchea og for at slå vagt om det Demokratiske Kampuchreas nationale soværenitet.

Kommunistisk Arbejderpartis centralkomitee.
Benito Scocozza, formand.

Fra Arbejderavisen
nr. 16, 1978, s. 2

der fuldt understøtter den overordnede holdning, som kommer til udtryk i artiklerien.

Ud fra dels denne plakat og dels de omtalte artikler må man konkludere, at man frem til efteråret 1978 i det maoistiske KAP forholdt sig overordnet positivt til det samfundseksperiment, der fandt sted i Kampuchea.

Der er små dryp af kritiske kommentarer i artiklerne – og i den interne debat i partiet – men det overordnede billede udtrykkes klart i plakaten. Arbejderavisen var en partiavis, der udtrykte KAP-ledelsens synspunkter, og artiklernes indhold er derfor også det officielle partisynspunkt, som havde til formål at påvirke andre på venstrefløj. Avisen havde på dette tidspunkt et oplag, der var fire gange så stort som partiets egen medlemsskare.³⁴ Det er også i dette lys, at man skal se plakaten, der blev brugt som reklame for Arbejderavisens "selvstændige og opsøgende journalistiske linie". I underteksten på plakaten står der "følg med i ARBEJDERAVISEN, der som den eneste avis har besøgt Kampuchea efter befrielsen. I ARBEJDERAVISEN får du en præcis og kritisk kommentar til de vigtigste begivenheder herhjemme og i udlandet. Og du får selvstændig og opsøgende journalistik, du ikke kan finde andre steder. Øjenvidneskildringen fra Kampuchea er ét eksempel".

Som vi skal se, skete der en vis kritisk mobilisering i efteråret 1978, men det var reelt først efter den vietnamesiske invasion, at partitoppen i KAP formulerede sig imod udviklingen i Demokratisk Kampuchea.

Brug af tvang

En kampucheaners arbejdsdag kunne let være på 11-12 timer og ofte længere i konkurrencen om at opfylde styrets helt urealistiske produktionsmål. Dette var ikke nødvendigvis anderledes før revolutionen, men forskellen lå i, at bønderne aldrig havde tid til at slappe af, at pauserne under arbejdet ikke var lange nok, og vigtigst af alt, at underernæringen var kronisk.³⁵

Den franske kvinde Laurence Picq er en af de meget få fra Vesten, der levede i Kampu-

chea under Pol Pot-styret. Laurence Picq traf i 1960'erne i Paris Soung Sikoeun, der befandt sig i kredsen omkring Pol Pot og Ieng Sary. Under Vietnamkrigen og de amerikanske bombardementer af Cambodja i begyndelsen af 1970'erne var det let for Laurence Picq at sympatisere med De Røde Khmerers revolutionsønsker om et bedre og mere retfærdigt Cambodja. Laurence og Sikoeun blev gift og flyttede til Cambodja, hvor de boede i udenrigsdepartementet, der med det revolutionære kodenavn blev kaldt Celle B1. B1 var rammen om alle livets aktiviteter; her blev der spist, sovet, elsket og – ikke mindst – arbejdet.

Laurence Picq blev førstehåndsvidne til den kampucheanse revolution, som hun under sit ophold gjorde op med, og flygtede ud af landet til Thailand. Hendes bog *Beyond the Horizon. Five years with the Khmer Rouge* (1989) er et utroligt vidnesbyrd om revolutionen og tegner mildest talt et andet billede af forholdene i Demokratisk Kampuchea end det, som Peter Bischoff og Svend Aage Madsen beskriver i deres artikler i Arbejderavisen. Laurence Picq beskriver forhold, som Peter Bischoff og Svend Aage Madsen ikke så på deres rejse, og som derfor heller ikke indgik i deres beretninger. Picqs vidnesbyrd om et land i opløsning er rystende. Her er der ikke tale om befolkningens revolutionsbegejstring, men om sultedød i hele landet og om "en ubeskrivelig menneskelig elendighed, en afskyelig opløsning, et sørgeligt spild."³⁶

"Det er forfærdeligt at have ladet sig forblænde og politisk lukket øjnene på alle mulige måder, men jeg vidste ikke, at Pol Pot var ansvarlig for mordet på flere millioner mennesker, da jeg sad over for ham. Hvis jeg havde vidst det, så havde jeg jo ikke været der. De metoder, som Pol Pot og hans folk brugte, har jeg aldrig hyldet," siger Svend Aage Madsen i dag.³⁷ Peter Bischoff forklarer i dag: "Det skyldes både den polariserede politiske stemning i 1970'erne, men også den partiskoling, som KAP'erne havde været igennem. I bedste leninistiske tradition diskuterede man demokratisk indadtil, men lagde en enig handling for dagen udadtil".³⁸ Dette forklarer også,

hvorfor det begyndende skift fra ukritiske be-
gejstring til begyndende erkendelse fandt sted
i Arbejderavisens artikler. Den var resultatet
af den interne diskussion, som fandt sted i
Centralkomitéens Forretningsudvalg i begyn-
delsen af september 1978.

Peter Bischoff og Svend Aage Madsen af-
leverede den 6. september 1978 en 7-siders
rapport til Centralkomitéens Forretningsud-
valg (i det følgende forkortet til Forretnings-
udvalget).³⁹

Den interne afrapportering

På baggrund af indtrykkene fra rejsen og de
politiske samtaler med Pol Pot og Nuon Chea
gennemgik rapporten Kampuchéas udenrigs-
politiske stilling, hvor man særligt hæftede sig
ved de tætte bånd til Kina. Som bevis herfor
havde delegationen blandt andet fået forevist
en film fra Pol Pots hemmelige besøg i Bei-
jing i 1975 kort efter magtovertagelsen. Under
besøget kunne delegationen konstatere, at lan-
det modtog kinesisk hjælp i form af forbrugs-
varer. Derudover kunne der ikke spores nogen
international indflydelse, og rapporten hæfte-
de sig ved, at Kampuchéa var præget af en
gennemgående linje, som sigtede på at støtte
sig til egne ressourcer. Derfor blev det påpe-
get i afrapporteringen, at der var tendens til,
at Kampuchéa i demonstrativ grad støttede sig
til egne kræfter, og heri lå der en fare for, at
revolutionen udviklede i alt for nationalistisk
retning.

På det nationale plan kunne delegationen
notere sig, at det var lykkedes De røde Khme-
rer at føre en vellykket enhedspolitik i skabel-
sen af en bred enhedsfront i den revolutionære
kamp. Til delegationens store undren, havde
Nuon Chea forklaret, at denne enhedsfront
havde været en ubetinget succes, da det var
lykkedes De røde Khmerer at "narre personer
og indsnige rigtige paroler i andres taler". På
trods af erkendelsen af den stærkt manipule-
rende politik blev det konkluderet i rapporten,
at udtalelsen sikkert kunne tilskrives, at De
røde Khmerer havde forsøgt at alliere sig med
alle, de kunne, i kampen mod den imperialis-

Landbrugssektoren blev tillagt stor betydning, men det utopiske forsøg på at omdanne hele landet til et landbrugssamfund endte i en katastrofe. Bønderne var udsultede og manglede de mest basale redskaber til at dyrke jorden. På fotografiet, der er optaget kort tid efter styrets fald, er kvinder i færd med at si korn på primitiv vis (ABA).

tiske fjende. De havde derfor forsøgt at spille på alle strege, samtidig med at Kampuchreas kommunistparti ville bevare den fulde kontrol over "basisarbejdet og hæren", hvilket var en politik, rapporten betegnede som værende grundlæggende og bærende for styret i Phnom Penh. På trods af erkendelsen af den åbenlyse manipulation, som lå bag enhedsfrontstrategien, blev linjen bedømt som "fornuftig" i rapporten.

Med hensyn til partiets fastholdelse af hemmeligholdelsen tog delegationsrapporten en række væsentlige forbehold over for den udlægning, de havde fået fra Nuon Chea. Der blev stillet spørgsmålstejn ved, hvordan et styre, der besidder statsmagten kunne fastholde hemmeligholdelsen som grundlæggende og vigtig, samtidig med at styret skulle "have de kampuchearske massers troværdighed". I den interne afrapportering stiller man sig altså det spørgsmål, som man kunne have forventet, at de to danskere mere dybdegående havde spurgt Nuon Chea om, men som de undlod.⁴⁰

Danskerne havde ikke haft mulighed for at lave konkrete studier under deres ophold, og på trods af forståelsen for De røde Khmerers politik lod delegationen sine forbehold skinne igennem ved at konkludere, at det springende punkt var om hemmeligholdelsen og ustabiliteten skyldtes "en manglende forankring i den kampuchearske befolkning," eller om det skyldtes pres udefra.

I den interne rapport erkendes det i modsætning til beskrivelserne i Arbejderavisen, at der indgik tvang i De røde Khmerers samfundsmodel.

"Dette [kooperativerne, PF] er blevet problematiseret og vurderet i sidste nummer af AA [Arbejderavisen, PF], men kort drejer det sig om oprettelsen af kooperativer uden en jordreform, og om kooperativernes organisering, hvor man ikke har de tre niveauer som i Kina. Dette hænger selvfølgelig sammen med hele deres økonomi uden penge. Kooperativerne blev oprettet i en krigssituation. Dette gør det svært at skelne mellem hvad der er resultat af en situationsnødvendighed, som befolkningen kunne forstå, og

hvad der er resultatet af et eller andet element af tvang. På vores tur er det meget svært at vurdere dette. Men på den ene side så vi ikke et udtryk for tvang på den anden side lukker kampuchearne ikke selv helt for, at der har været et vist element af tvang. De taler således om, at befolkningen gennem at deltage i landbruget og se de konkrete resultater forstår linien og slutter op om den – dvs. de har ikke gjort det lige entusias-tisk fra starten. Men hvor er sådan nogle omvæltninger blevet gennemført helt uden modstand? Der har været en vis tvang, men der er næppe heller en stor modstand mod kollektiviseringen nu. Tværtimod er der – materielt vurderet – opnået store resultater hermed, noget vi også kunne se. Det kan næppe være sket, hvis det har været en tvangskollektivisering med befolkningens store modstand."⁴¹

Opbygningen af de store landbrugskooperativer efter kinesisk model og de store anlægsprojekter, var alle blevet indledt i en krigssituation, og derfor var det "svært at skelne mellem, hvad der er et resultat af situationens nødvendighed, som befolkningen kunne forstå, og hvad der er resultat af et eller andet element af tvang".

Det erkendes åbent i den interne vurdering, at styret i Phnom Penh ikke selv afviste, at der blev brugt tvang. På trods af konstateringen af brugen af tvang stillede Peter Bischoff og Svend Aage Madsen sig alligevel positive over for udviklingen ved at konstatere, at der på trods af tvangen næppe er en "stor modstand mod kollektiviseringen nu." Befolkningen kunne ved selvsyn se de store resultater tvangskollektiviseringen havde opnået. I en dansk maoists øjne kunne sådanne resultater næppe være opnået, hvis befolkningen havde udvist større modstand. Tvangen og radikaliteten prægede også industriudviklingen i landet, hvor rapporten konkluderede, at det problematiske var, hvad der var sket med den gamle arbejderklasse, "der trods alt har været der, om end den ikke har været stor." Under besøget havde delegationen fået oplyst, at de gamle arbejdere var evakueret til landområderne for at lære "at respektere bønderne og

landbruget” gennem det hårde liv på landet. Internt blev det derfor erkendt, at det lød “radikalt”, men i tråd med De Røde Khmerers forklaring blev det konkluderet, at byerne havde været overbefolkede steder, “hvor der herskede meget rod og korrupsion”.

Delegationsrapporten overtog også den officielle kampucheanske udlægning af baggrunden for evakueringen af byerne, der blev tilskrevet militære forhold, som blandt andet var blevet sat i relief af den militære trussel fra Vietnam.

I den endelige konklusion blev delegationsens oplysninger om tvangsevakueringerne netop fremhævet som et af de punkter, hvor man havde opnået større forståelse for De Røde Khmerers politik. Der blev taget forbehold over for afskaffelsen af pengeøkonomien og afskrivningen af den gamle arbejderklasse, men det væsentligste forbehold over for De Røde Khmerers politik angik forholdet til den kampucheanske befolkning, som ikke lod sig vurdere på grund af hemmeligholdelsesprincippet.

På trods af disse forbehold blev det slået fast, at “det kampucheanske samfund ser ud til at indeholde mange rigtige, stærke og fremadrettede træk”.⁴² Og på trods af den gennemgående positive holdning til Demokratisk Kampuchea har de kritiske passager i rapporten – sammenholdt med den bekymrede holdning hos flere topfolk i partiet, herunder ikke mindst formanden Benito Scocozza, der blandt andet skyldtes den jugoslaviske reportage fra Kampuchea i sommeren 1978 – formentlig bidraget til KAP’s beslutning om ikke at indlede partisamarbejde med Kampucheas kommunistparti. Peter Bischoff og Svend Aage Madsen slutter deres afrapportering således:

“En samlet konklusion hæmmes af, at mange problemer stadig ikke er tilstrækkeligt belyst. Og vores forøgede viden giver ikke et entydigt billede. Afskrivningen af den gamle arbejderklasse og den manglende pengeøkonomi synes at være meget problematisk. Til gengæld synes vor øgede viden om evakueringen af byerne at

gøre denne forståelig og vel med visse forbehold også rimelig. Og et af de vigtigste problemer fremover bliver partiets forhold til de kampucheanske masser: Er de med? Hele styrets stabilitet. Partiets hemmelighedsprincip. Skyldes hemmeligheden og ustabiliteten en manglende forankring i de kampucheanske masser og en “venstre” opportunistisk kurs? Eller kan den til fulde forklares ud fra det meget stærke pres direkte militært og via infiltration og gentagne kulforsøg fra USA, Sovjetunionen og Vietnam? Når disse forbehold er nævnt, må det også slås fast, at det kampucheanske samfund ser ud til at indeholde mange rigtige, stærke og fremadrettede træk – ikke mindst på landbrugspolitikken.”

Diskussionen i Forretningsudvalget

Nogle få dage efter, at delegationen havde afleveret sin rapport, mødtes Forretningsudvalget for at diskutere dels de kritiske passager, dels om der skulle optages partisamarbejde med regeringen i Phnom Penh. I det officielle referat fra mødet står der blot, at Kampuchea-spørgsmålet blev diskuteret og “det blev besluttet at forsøge en komité-dannelse til forsvar for Kampuchea selvstændighed”⁴³ – det som kort tid efter blev til Kampuchea Komiteen.

Af Peter Bischoffs egne håndskrevne noter fra FU-mødet fremgår det dog, at der var en livlig diskussion i FU, der med al tydelighed viser, at der i partitoppen var en stor skepsis over for udviklingen i Kampuchea. Et medlem siger “jeg er mere betænkelig ved udviklingen i Kampuchea end ved udviklingen i Albanien”⁴⁴ – på dette tidspunkt var der lige sket et brud mellem Albanien og Kina, der senere førte til KAP’s fordømmelse af udviklingen i Albanien.

Danskerne havde tilbragt to dage sammen med partiideologen Nuon Chea, som gav en beskrivelse af Kampuchea, der virkede meget fremmed på de to danskere. Referatet fra mødet med Nuon Chea afstedkom en del bemærkninger på FU-mødet. Nogle medlemmer udtalte, at de troede regimet kunne bryde sam-

men, hvornår det skulle være, og at illegaliteten, som Nuon Chea havde fortalt danskerne om, skyldtes, at regimet ikke havde folkelig opbakning. Nuon Cheas beskrivelse af situationen i Kampuchea afstedkom en del kritiske bemærkninger. En udtalte: "min skepsis er steget efter at have hørt Nuon Cheas forklaring og den vægt der lægges på det hemmelige arbejde," mens en anden kritisk konkluderede, at "det holder ikke at man ikke har ressourcer til at oversætte partiprogrammet, ligger der motiver til ikke at ville offentliggøre det?", med henvisning til, at Nuon Chea havde fortalt danskerne, at deres partiprogram kun fandtes på khmer. "Det med at man under enhedsfronten narrede personligheder til at sige bestemte ting, er en underlig enhedspolitik," og "hvis styret konsolidere sig, tror jeg der kommer et opgør med denne revolutionsproces," lød det kritisk i Forretningsudvalget. "Man har ikke en fast politik for ret meget, og man har et underligt parti," konkluderede partitoppen, hvilket viser, at der i KAP's Centralkomité's Forretningsudvalg var stor skepsis over for styret i Phnom Penh.

Der var således en kritisk stillingtagen til den kampucheanke revolution internt i partitoppen i september 1978 – cirka tre måneder forud for styrets fald. Den manglende konsolidering og den skrøbelige politik sammenholdt med hemmeligholdelsen og aggressionen fra Vietnam medførte, at man i efteråret 1978 så en reel fare for, at regimet ville bryde sammen. Det er på dette tidspunkt, at partiet sår de første frø til den markant ændrede linie i Kampuchea-spørgsmålet, der lanceredes i februar 1979 i form af det såkaldte UPS (Udenrigspolitisk Sekretariat)-oplæg, og som får afgørende indflydelse på den spirende kritik i de sidste tre artikler i Arbejderavisen, der er skrevet efter den interne diskussion.

Der findes ingen interne dokumenter i KAP's arkiv, der vidner om, hvorvidt partiet overvejede eller ikke overvejede at gå videre i samarbejdet med Pol Pot-styret. Denne tavshed skyldes formentlig, at FU overvejende var kritisk over for udviklingen og ikke ønskede partisamarbejdet og således lod spørgsmålet

henstå ubesvaret. En anden forklaring på, at der ikke opstod tættere samarbejde mellem København og Phnom Penh, er, at Pol Pot-styret i efteråret var under så voldsomt pres i de østlige zoner, at lederne i Phnom Penh ikke gik videre i planerne om eventuelt samarbejde med kammeraterne i København. Den vietnamske invasion satte en definitiv stopper for Pol Pot-styret og derved for alt partisamarbejde med de danske sympatisører.

I KAP indså man først efter Pol Pot-styrets fald i 1979 delvist, at De Røde Khmerer ikke virkeliggjorde det program, befrielsehæren havde vedtaget i samarbejde med Sihanouk. I stedet iværksatte de en omformning af Kampuchea, der var i modstrid med befolkningens ønsker, og under anvendelse af metoder, der kunne minde om en blodig krig mod flertallet af befolkningen. Pol Pot og partiideologen Nuon Chea bar formentlig hovedansvaret for den fuldstændige tilsidesættelse af den demokratiske linje, og den tragedie, som den cambodjanske befrielsekamp endte med, indså KAP ikke, mens styret sad ved magten.⁴⁵

Afsluttende kommentar

Overordnet set rokkede delegationsrejsen ikke betydeligt ved den holdning, som partiet havde inden afrejsen. Godt nok var rejsen tænkt som en studie i den kampucheanke revolution på godt og ondt, men delegationsdeltagerne lod i alt for høj grad tvivlen komme De Røde Khmerer til gode.

Peter Bischoff og Svend Aage Madsen kan kritiseres for, at de som leninistiske partisolddater ikke omgående lagde den spirende bekymring og erkendelse frem. "De oprindelige artikler var præget af en forudindtaget vilje til at tro på det hele og lade sig imponere af pottemkinkulisserne. Der var ting, vi syntes var politisk mærkeligt allerede dengang, men som ikke kom med i de første artikler, og det er beklageligt, at vi ikke lagde oplysningerne frem," siger Peter Bischoff i dag.⁴⁶

Arbejderavisens beretninger fra Kampuchea nævner ikke den kampucheanke befolknings levevilkår og diskuterer heller ikke,

hvorvidt styret brugte tvang over for befolkningen. Peter Bischoff har ikke i sine artikler set det som sin opgave at problematisere temaet "tvang". Det skyldes måske, at delegationen ikke oplevede direkte brug af tvang mod befolkningen, eller at et yderliggående revolutionært parti som KAP accepterede en vis brug af tvang over for befolkningen – indtil revolutionen havde konsolideret sig.

Formålet med de skønmalende beskrivelser i Arbejderavisen var at fastholde et positivt billede af Kampuchea over for KAP's egne medlemmer. Men måske var det endnu væsentligere at påvirke andre på venstrefløjen og uden for det partipolitiske maoistiske miljø.

Når man i dag betragter den forskel, der er mellem Arbejderavisens artikler og den interne rapport, er det ejendommeligt, at Peter Bischoff i en og samme person kunne forholde sig kritisk internt i partiet, mens han i sit daglige virke for en ugeavis-redaktør lagde bånd på den erkendelse af brugen af tvang, som kom frem internt, men altså fortiedes udadtil.

Det er klart, at der i den første tid efter hjemkomsten ikke var tale om, at de to danskere tilbageholdt egentlig viden i deres artikler – de havde jo netop ikke set overgreb på befolkningen. Der er snarere tale om, at de gennem den ideologisk farvede optik undertrykte den undren, der senere blev til en spirende erkendelse. De undlod således bevidst at beskrive forhold, der kunne have ført til en større erkendelse af styrets brutale adfærd. For de loyale partisoldater skulle der en intern debat i partiet til, før de lod deres undren udvikle sig til en mere skeptisk indstilling til de faktiske forhold i Pol Pots socialistiske bonde-utopi.

Noter

1. Udover de to delegater fra KAP besøgte den danske Kina-ambassadør Kjeld Mortensen i januar 1978 Kampuchea som den første dansker. Mere herom i Peter Frederiksen: *Kindkys af Pol Pot. Kampuchea og den danske forbindelse* (2004).
2. Ben Kiernan: *The Pol Pot Regime. Race, Power, and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-79* (Yale University Press, 1996), s. 357-360.

3. Interview med Peter Bischoff, 16. februar 2003.
4. Interview med Peter Bischoff, 16. februar 2003.
5. Interview med Svend Aage Madsen, 8. januar 2004.
6. *Arbejderavisen*, nr. 15, 28. april 1977, s. 8.
7. *Arbejderavisen*, nr. 15, 28. april 1977, s. 8.
8. *Arbejderavisen*, nr. 37, 20. oktober 1977.
9. KAP hilser Kampuchea's Kommunistiske Parti, *Arbejderavisen* 16/1978.
10. Interview med Svend Aage Madsen, 8. januar 2004.
11. Redaktør Peter Bischoff fortæller i interviewet til *Weekendavisen*, at: "Der hvilede en mærkelig og uhyggelig stemning over Phnom Penh. De tre første timer i landet fylder ti tætskrevne sidder i min dagbog. Jeg kunne hurtigt fornemme, at der var noget helt vildt og radikalt på færde i landet". Steen Andersen: *Det danske vidne. Trykt i Weekendavisen* den 7. september 2001.
12. Interview med Peter Bischoff, 16. februar 2003.
13. Elizabeth Becker: *When The War is Over: Cambodia and the Khmer Rouge Revolution* (paperback-udg. 1998).
14. "Kampuchea 1978" TV-Aktuelt 2. juni 1978, tilrettelæggelse Lasse Budtz, produceret af TV-Beograd.
15. Interview med Svend Aage Madsen, 8. januar 2004.
16. *Arbejderavisen*, nr. 30, 16.-22. august 1978, s. 5.
17. *Arbejderavisen*, nr. 30, 16.-22. august 1978, s. 5.
18. DCC-I nr. 18067, dokument vedr. Udenlandske delegationsbesøg
19. *Arbejderavisen*, nr. 30, 16.-22. august 1978, s. 5.
20. De to delegater skrev endvidere et par artikler uden for partiavisen. Se f.eks. Peter Bischoff: "Ingen tegn på massakre eller sult" i *Ekstra Bladet* den 30. august 1978, og Svend Aage Madsen: "Kampuchea" i *Socialistisk Dagblad* den 31. august 1978.
21. Artiklerne i *Arbejderavisen* er: "Kampuchea's kamp mod vietnamesisk aggression og supermagtskontrol" (nr.31), "Smiler folk ikke mere?" (nr. 32), "Når vi har vand, har vi ris, når vi har ris, har vi alting" (nr.33), "Vor plan er hurtigt at udvikle vores industri" (nr.35), *Kampuchea's uddannelsespolitik* (nr.37), *Den nye arbejderklasse* (nr.41).
22. Se f.eks. "Black Paper – Facts and Evidences of the Acts of Aggression and Annexation of Vietnam against Kampuchea", udgivet af Demokratisk Kampuchea's udenrigsministeriums presse- og informationsafdeling, september 1978. Udgivet på dansk i 1980.
23. *Arbejderavisen*, 6.-12. september 1978, s. 8.
24. Interview med Peter Bischoff, 16. februar 2003.
25. *Arbejderavisen*, 6.-12. september 1978, s. 9.
26. Interview med Peter Bischoff, 16. februar 2003.
27. *Arbejderavisen*, 6.-12. september 1978, s. 8.
28. "Vi var høje over det vi så". Interview foretaget af

Jesper Stein Larsen i Jyllands-Posten den 8. juni 2003.

29. DUMEX blev oprettet i 1946 som et datterselskab af ØK og etablerede sig i Cambodja i 1960'erne. Arbejderavisen, nr. 41, 1.-7. november 1978.

30. Arbejderavisen, nr. 41, 1.-7. november 1978, s. 4.

31. Arbejderavisen, nr. 41, 1.-7. november 1978, s. 4.

32. Arbejderavisen, nr. 35, 20.-26. september 1978, s. 5.

33. Arbejderavisen, nr. 35, 20.-26. september 1978, s. 5.

34. Ifølge en intern optegnelse den 1. maj 1977 havde Arbejderavisen 1800 faste abonnenter og et forventet løssalg på 3-4000. Total oplag 8000 stk. KAPs arkiv. Arkivnr. 2341, kasse 9. Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA).

35. Charles W. Twining i Jackson: Cambodia 1975-78. Rendezvous with Death, Princeton, 1989, s. 134.

36. Laurence Picq: Beyond the Horizon (1989), s. 132.

37. Interview i Jyllands-Posten den 8. juni 2003.

38. Interview i Jyllands-Posten den 8. juni 2003.

39. Rapport til FU fra KAP-delegationens besøg i Demokratisk Kampuchea juli/aug. '78. Skrevet af Peter Bischoff, den 6. september 1978. KAP Arkiv, AIS/UPS udvalg. Kampuchea. Arkivnr. 2341, kasse 24, 2. læg. ABA.

40. I det referat, som Peter Bischoff skrev fra mødet med Nuon Chea, ses det, at de to danskere stillede spørgsmål – om end ikke konkret – til brugen af tvang mod befolkningen. KAPs arkiv, ks. 24. ABA.

41. Rapport til FU fra KAP-delegationens besøg i Demokratisk Kampuchea juli/aug. '78. Skrevet af Peter Bischoff, den 6. september 1978. KAP Arkiv, AIS/UPS udvalg. Kampuchea. Arkivnr. 2341, kasse 24, 2. læg. ABA.

42. Samme.

43. Referat fra FU-møde 10. september. KAP Arkiv, Arkivnr. 2341, kasse 24, 2. læg. ABA.

44. Dette og de følgende citater er fra Peter Bischoffs nedskrevne notater fra mødet. Privat arkiv.

45. Benito Scocozza: Pol Pot og venstrefløjen. Information den 18. april 1998.

46. "Vi var høje over det vi så". Interview foretaget af Jesper Stein Larsen i Jyllands-Posten den 8. juni 2003.

ying in China were unexpectedly given the opportunity of visiting the otherwise closed Kampuchea. They were both active members of the KAP (the Communist Workers' Party) that looked with sympathy on the Khmer Rouge's rule in Cambodia. The visit was arranged by the Communist Party of Kampuchea, which at that moment in 1978 had just begun to invite foreigners, mainly the representatives of Maoist parties, to the country.

The two Danes saw no examples of the widespread force and terror that was revealed after the fall of the regime. They allowed themselves to be blinded by their own fervour and adopted the self-perception of the rulers and were dismissive of the critical accounts and reports on the brutality in Kampuchea that were already at that time circulating in the Western press.

After their return home the Danes conveyed their travel impressions in a number of articles in the weekly paper of the KAP, Arbejderavisen (The Workers' Newspaper). Here they wrote in praise of the "impressive results" that Pol Pot's rule could show. However, the visit and a confidential report that the two produced after they were back in Denmark, was also the occasion for a searching discussion in the Executive of the KAP's Central Committee. A number of members were very sceptical about developments in Kampuchea and plans to establish a formal link with the Khmer Rouge's party were abandoned.

The article describes the long journey of the Danish Kampuchea visitors and the KAP from uncritical admiration to an acknowledgement of the serious disparity that existed under Pol Pot's rule in Kampuchea. What is written is based on existing studies in the Danish archives and the Cambodian Documentation Centre in Phnom Penh.

Peter Frederiksen er historiker, lektor og ansvarshavende redaktør af historie netmagasinet Historie-nu.dk (www.historie-nu.dk). Artiklen er baseret på kildestudier i Danmark og Cambodja, som ligger til grund for bogen *Kindkys af Pol Pot – Kampuchea og den danske forbindelse* (2004).

Abstract

Peter Frederiksen: Don't people smile in Kampuchea anymore? Arbejderhistorie 2-3/2004, pp. 79-98.

In July-August 1978 two Danes while journe-